

"VLASTNICTVÍ JE KOŘENEM ZLA, ALE NE JAKO INSTITUCE, NÝBRŽ JEHO ROZDĚLENÍ." MEZIVÁLEČNÁ PRÁVNÍ VĚDA A POZEMKOVÁ REFORMA

ONDŘEJ HORÁK

Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Abstract in original language

Príspevok se bude věnovat názorům meziválečné právní vědy na pozemkovou reformu a na vlastnictví.

Key words in original language

Vlastnictví; pozemková reforma; meziválečná právní věda.

Abstract

The article deals with the opinions of interwar jurisprudence on land reform and property.

Key words

Property; land reform; interwar jurisprudence.

1. MEZIVÁLEČNÁ POZEMKOVÁ REFORMA¹

Výrazné zásahy do vlastnictví jsou spojovány zejména s autoritativními režimy. Je proto jistým paradoxem, že k narušení tradiční ochrany vlastnictví v Československu nedošlo po roce 1938, 1945 nebo 1948, ale už po roce 1918 v rámci tzv. první pozemkové reformy, která se navíc stala ústředním prvorepublikovým politickým tématem.² Po pobělohorských konfiskacích byla počítána za druhý největší zásah do pozemkového vlastnictví. Ne náhodou se „odčiňování Bílé hory“ stalo na dlouhou dobu vděčným argumentem i floskulí.³

V kontextu poválečné Evropy se nejednalo o nijak překvapivou záležitost ve smyslu zpochybnění dříve nabytých a garantovaných práv, protože pozemkové reformy byly v různých podobách

---

¹ Tento příspěvek byl připraven jako výstup z grantového projektu GAP 408/10/0363 „Vývoj soukromého práva na území České republiky“.

² Pozemkové reformě byl věnován náležitý prostor v každé významnější prvorepublikové práci, která bilancovala a shrnovala vývoj poválečného Československa (Deset let Československé republiky, Národní shromáždění republiky Československé v prvním desetiletí, Československá vlastivěda, Dvacet let československého zemědělství 1918-1938, Peroutkovo Budování státu a řada dalších).

³ Srov. RYCHLÍK, Jan. Bitva na Bílé hoře a mýtus o třistaleté porobě (transformace mýtu v dějinném vývoji). In Literární mystifikace, etnické mýty a jejich úloha při formování národního vědomí. Uherské Hradiště : Slovákcké muzeum, 2001, s. 85-94.

provedeny ve dvaadvaceti státech Evropy.⁴ Přesto je důležité si uvědomit, o jak výrazný zásah do soukromého vlastnictví v meziválečném Československu vlastně šlo.⁵ Týkal se téměř třetiny veškeré půdy v republice (zhruba 4 mil. ha, z toho 1,3 mil. ha půdy zemědělské) a časově vyplnil téměř celé období první republiky. Stát přerozděloval zemědělské i lesní pozemky (pravidelně za náhradu, i když jen částečnou, výjimečně však i bez náhrady, jako u majetku bývalé panovnické rodiny).⁶ Z důvodu pozemkové reformy navíc Ústavní listina z roku 1920 zakotvila také možnost vyvlastňování bez náhrady (§ 109). Tato úprava pak byla převzata i do tzv. Ústavy 9. května (§ 9), která byla přijata již po převzetí moci komunisty v roce 1948.

Vzhledem ke svému protišlechtickému zacílení představovala pozemková reforma vítané a takřka celospolečensky podporované řešení. Na její konkrétní podobu se už názory rozcházely. Jako základní se vyprofilovaly dva modely – sociálně-demokratický (nižší hranice záboru, vytvoření a přiděly státním podnikům nebo družstvům) a agrárnícký (přidělování půdy zejména bezzemkům a rolníkům do vlastnictví). Nakonec zvítězilo méně radikální řešení agrárníků, což jim umožnilo získat prostřednictvím Státního pozemkového úřadu rozhodující vliv na provádění reformy a do značné míry také silnou pozici po celou dobu trvání první republiky.⁷

---

⁴ Srov. *Dvacet let československého zemědělství 1918-1938*. Praha : Ministerstvo zemědělství, 1938, s. 23-24. Jiné výsledky viz OTÁHAL, Milan. *Zápas o pozemkovou reformu v ČSR*. Praha : Československá akademie věd, 1963, s. 7-8. Otáhal uvádí kromě Ruska pouze třináct dalších států, ale mluví jen o zemích východní Evropy.

K tomu dále srov. příspěvky L. Slezáka, V. Laciny a J. Rychlíka ve sborníku *Československá pozemková reforma 1919-1935 a její mezinárodní souvislosti*. Uherské Hradiště : Slovákcké muzeum, 1994, s. 3, 35 a 43.

⁵ Vzhledem k průmyslovému vlastnictví šlo současně o zásah osamocený. Již za Rakouska diskutovaná (zvl. v období 1907-1911), po převratu opět nastolená a až do roku 1921 velmi aktuální socializace uhelných dolů nakonec za první republiky neproběhla. K tomu nověji: ADAMOŤ, Karolína. K otázce zestátnění a socializace uhelných dolů v první Československé republice. In *Československo 1918-1938. Osudy demokracie ve střední Evropě*. Díl II. Sborník mezinárodní vědecké konference v Praze 5.-8. 10. 1998. Praha : CeFReS; Historický ústav AV ČR, 1999, s. 410-414.

⁶ Tzv. první pozemková reforma bývá kladena do let 1919 (přijetí tzv. záborového zákona č. 215/1919 Sb. z. a n.) až 1935 (zánik Státního pozemkového úřadu, který již v roce 1933 prohlásil předčasně reformu za skončenou). Ve skutečnosti však nebyla nikdy dokončena; ještě k 1. lednu 1938 zůstávalo v záboru přibližně 10 % veškeré zabrané půdy (435 668 ha). Srov. SLEZÁK, Lubomír. *Pozemková reforma v Československu 1919-1935*. In *Československá pozemková reforma*, s. 3-12.

⁷ Srov. zvl. MICHL, Jaroslav. *Revoluční ovzduší zrodu první československé pozemkové reformy a jeho odraz u českých politických stran*. *Historie a musejnictví*, 1956, roč. 1 (29), č. 1-3, s. 61-70, 101-116 a 205-220.

2. MEZIVÁLEČNÁ PRÁVNÍ VĚDA

Prvorepubliková literatura o pozemkové reformě je poměrně rozsáhlá i různorodá. Psali ji zástupcové několika politických a názorových proudů, obhájci zájmů šlechty, němečtí autoři dokládající národnostní nespravedlnosti a v neposlední řadě také právní teoretici. Její výběrový soupis (zachycující i některé zahraniční práce) byl v roce 1938 uveřejňován na pokračování v časopisu *Pozemková reforma*, který v letech 1920-1938 vydával Státní pozemkový úřad (19 ročníků). Nutno ovšem zdůraznit, že jde o soupis výběrový – řada právních prací, zvláště časopiseckých, v něm bohužel zachycena není.

Pozemková reforma se stala jedním z nejexponovanějších právních témat. Věnovali se mu civilisté Jan Krčmář (1877-1950), Jaromír Sedláček (1885-1945) a Emil Svoboda (1878-1948), národohospodáři a agraristé František Bilovský (1876-1956), Josef Macek (1887-1972), Cyril Horáček (1862-1943), Ladislav František Dvořák (1888-1953) a Dobroslav Krejčí (1869-1936), internacionalisté Antonín Hobza (1876-1954), Bohumil Kučera (1894-1980) a Michail Arturovič Zimmermann (1887-1935), konstitucionalisté Jiří Hoetzel (1874-1961) a František Weyr (1879-1951) i právní historici Miloslav Stieber (1865-1934), Karel Kadlec (1865-1928) a Jan Kapras (1880-1947).⁸

Záběr jejich aktivit byl poměrně široký. Nešlo jen o odborné publikace, ať už v podobě monografií (Sedláček), učebnic (Horáček, Krejčí, Krčmář, Bilovský), komentářů (Krejčí, Krčmář, Veith-Vít), sbírek judikatury (Pilík) a desítek článků, ale také o spolupráci při přípravě zákonů (Krčmář, Sedláček, Svoboda), zastupování před smíšenými rozhodčími soudy (Hobza) či o odborné expertízy („dobrá zdání“), ať už k jednotlivým problematickým otázkám, např. k otázce vyvlastnění bez náhrady jako revizi pobělohorských poměrů (Kadlec a Kapras⁹), nebo k jednotlivým konkrétním případům, např. tzv. koburský spor (Krčmář, Kafka a Svoboda¹⁰). Pozemková reforma byla diskutována v rámci výuky a studenti se jí zabývali v rámci svých seminárních prací (např. v semináři z občanského práva prof. Sedláčka nebo semináři z národohospodářské politiky prof. Krejčího, kde se srovnávala čsl. pozemková reforma s ostatními státy). Jako zajímavost můžeme zmínit, že při příležitosti úplně první slavnosti

---

⁸ K osobnostem meziválečné právní vědy srov. NAVRÁTIL, Michal (ed.). *Almanach československých právníků*. Životopisný slovník čs. právníků, kteří působili v umění, vědě, krásném písemnictví a politice od Karla IV. počínaje až na naše doby. Praha : nákl. vl., 1930. Nověji: SKŘEJPKOVÁ, Petra (ed.). *Antologie československé právní vědy v letech 1918-1939*. Praha : Linde, 2009.

⁹ Srov. SLEZÁK, Lubomír. Tvůrci, kritikové a odpůrci pozemkové reformy. In *Moderní dějiny*. Sborník k dějinám 19. a 20. století, 1993, roč. 1, s. 197-217.

¹⁰ KRČMÁŘ, Jan. *Paměti*. Díl II. Skoro státníkem. Díl III. Edd. Jana Čechurová a Jan Kuklík. Praha; Pelhřimov : FF UK v Praze, 2007, s. 222-223.

promoce (*sub auspiciis*) na Masarykově univerzitě (11. 6. 1927) si Theodor Uhde vybral pro disertaci téma „O rolnických nedílech“.¹¹

Omezený prostor nedovoluje podrobněji rozebrat přínos jednotlivých autorů, proto se pokusíme ve stručnosti představit alespoň dvojici našich nejvýznamnějších meziválečných civilistů – prof. Jana Krčmáře z pražské právnické fakulty a prof. Jaromíra Sedláčka z brněnské právnické fakulty.¹² Krčmář sice ve srovnání se Sedláčkem o pozemkové reformě méně psal (uvedme alespoň jeho komentář k záborovému zákonu z roku 1919), výrazněji se však podílel na vlastní přípravě stěžejních zákonů pozemkové reformy, zejména záborového zákona č. 215/1919 Sb. z. a n. (známé je jeho autorství termínu „zábor“¹³), dále přidělového zákona 81/1920 Sb. z. a n. (ustanovení o rolnických nedílech) a náhradového zákona 329/1920 Sb. z. a n. (převzetí zabrané půdy bez náhrady a vztah k mírovým smlouvám). Jako odborný poradce se pravidelně účastnil schůzí výboru pro pozemkovou reformu Národního shromáždění a později také docházel na Státní pozemkový úřad, kam se přesunulo těžiště legislativních prací.¹⁴

Prof. Sedláčkovi naopak otevřely dveře do Státního pozemkového úřadu až jeho četné a často také kritické příspěvky. O pozemkové reformě vydal v roce 1922 dokonce obsáhlou monografii *Pozemková reforma*. Pět civilistických úvah o záboru velkého majetku pozemkového a o tom, co se zábořem souvisí. Vzhledem k jeho vědecké erudici a současně nezávislosti na vrcholných státních institucích byl oslovován také kvůli sepsání posudků o právních důsledcích provádění pozemkové reformy na majetcích cizích státních příslušníků (posudek o Liechtensteinech vydal v roce 1928 tiskem).¹⁵

---

¹¹ Srov. WEYR, František. *Dějiny fakulty ve školních letech 1925/26 až 1926/27*. In *Vědecká ročenka právnické fakulty Masarykovy university v Brně*, 1927, roč. 6, s. 272 a 275-276.

¹² Srov. HORÁK, Ondřej. „Musím Vám říci, že připadám si jako nejmladší dcera Learova.“ Jan Krčmář, Jaromír Sedláček a jedno skrývané napětí meziválečné civilistiky. In *Polemiky a spory v právní vědě*. Olomouc : Univerzita Palackého, 2010, s. 41-48.

¹³ Ferdinand Peroutka v „kronice první republiky“ uvádí: „Poněvadž se zároveň i trvalo na vyvlastnění, i vyvlastnění vzbuzovalo obavy, byl pozván do pozemkového výboru odborník, univerzitní profesor JUDr. Jan Krčmář, aby našel nějaký termín. Jeho zásluha spočívá v tom, že objevil pro tuto potřebu slovo „zábor“, kterým se všichni uklidnili.“ PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu*. Díl II. 3. vyd. Praha : Lidové noviny, 1991, s. 558.

¹⁴ Srov. VONDRUŠKA, Edvard. Podíl prof. JUDra Jana Krčmáře na čl. pozemkové reformě. In *JUDr. Jan Krčmář*. Soubor článků o jeho osobnosti a díle, vydaný u příležitosti 60. narozenin. Praha : V. Linhart, 1937, s. 182-184. Nověji: KUKLÍK, Jan. *Profesor Jan Krčmář*. Pozapomenutá osobnost pražské civilistiky. Praha : Univerzita Karlova v Praze; Pražské sdružení Jednoty českých právníků, 2008, s. 56nn.

¹⁵ K prof. Sedláčkovi nověji srov. HORÁK, Ondřej. Jaromír Sedláček a brněnská normativní škola. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2010, roč. 18, č. 4, s. 388-394, a též. Bibliografie prof. Sedláčka. In SEDLÁČEK, Jaromír. *Obligační právo*. 3. díl. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2010, s. XIII-XX.

3. NÁZORY NA POZEMKOVOU REFORMU A NA VLASTNICTVÍ

Přístup k vlastnictví se po první světové válce výrazně proměnil a právě pozemková reforma byla jedním z hlavních impulzů k přehodnocení tradičních východisek v právní vědě. Místo tvrzení o výlučnosti a nedotknutelnosti vlastnictví se začala zdůrazňovat jeho sociální funkce, stále častěji se připomínalo, že vlastnictví nejen opravňuje, ale také zavazuje, že s ním jsou spojena nejen práva, ale i povinnosti. Právě v meziválečné éře se také někteří právní vědci (Dnistrjanský, Sedláček, Svoboda či Swoboda) odhodlali spojit již samotný pojem vlastnictví s jeho omezeností, což mohlo být vysvětlováno sociologicky i normativně.

Pro ilustraci jsme vybrali ukázky z proslavů dvou univerzitních profesorů v Národním shromáždění. První pronesl prof. Karel Engliš, jeden z našich neznámějších národohospodářů a opakovaně také ministr financí, druhý pak jeden z nejlepších řečníků v celé historii parlamentu, Englišův kolega z brněnské právnické fakulty, prof. Jaroslav Stránský. Dodejme ještě, že oba páni profesori byli původně členy Národní demokracie, tedy pravicové konzervativní strany.

Při projednávání vládního prohlášení všenárodní koalice Karla Kramáře z ledna 1919 prof. Engliš uvedl: „Pokud běží o budoucí reformy, které vláda chce uskutečnit, tu nejdůležitějším momentem jest průlom do principu vlastnictví soukromého, neboť odhodlána jest vláda, prolomiti soukromé vlastnictví, aspoň pokud běží o uhelné doly a latifundie. [...] Naše strana uznává též, že náprava sociální potřeby nejen opravy, nýbrž radikální změny společenského řádu. Celý sociální problém se dá shrnouti v jedinou otázku, jak rozdělití břemena a jak rozdělití plod práce. [...] Z té příčiny pravíme: vlastnictví je kořenem zla, ale ne jako instituce, nýbrž jeho rozdělení. Proto náš program jde za tím směrem, že musíme pracovati k rovnoměrnému rozdělení majetku. Jednou methodou je zajisté vyvlastnění výrobních prostředků u těch, kde jest to zralé a to je jistě zvláště u uhlí, velkostatků, lesů a šlechtických latifundií, u všech podniků, které mají monopolistický ráz a vyrábějí takové statky, které jsou tak důležité pro nás, jako voda a vzduch, na př. železo. (Výborně!) [...] Mám za to, že jest třeba vyvlastniti velkostatky, ale za tím účelem, abychom lépe rozdělili půdu. Půda má náležeti tomu, kdo na ní chce pracovati. Kdybychom tu půdu, latifundia, vzali dnes a umožnili každému, kdo pracovati chce, že jí může nabýti, rače uvážiti, jaký vliv by to musilo míti na celou otázku dělnickou, na celou úpravu příští, poněvadž nepůjde nikdo pracovati za mzdu nižší, než co vlastně prací na půdě může vydělati. Půdu vrátiti lidem. Není neštěstím latifundií, že jsou v soukromém vlastnictví, ale to rozdělení jest neštěstím. [...] Říká se, láska k rodné půdě, otecké půdě, na které můj otec a děd pracovali, že je jedním z psychologických momentů,

kteří zdvihají práci jednotlivce. Ale půda nesmí být podkladem bezplatné renty, nýbrž podkladem existence člověka. (Výborně!)¹⁶

Prof. Stránský se k problematice vlastnictví blíže vyjádřil při rozpravě o návrhu občanského zákoníku: „Pokud se naše zákonodárné thema týká úpravy soukromého vlastnictví, mělo by nás vést k tomu, abychom obecnou psychologickou shodou, kterou na tomto poli v sobě a mezi sebou zjišťujeme, modifikovali, mírnili a kontrolovali spory sociálně-hospodářských programů a teorií. Společná účast stran socialistických i nesocialistických na této práci není politickou nedůsledností, nýbrž naopak živým důkazem, že politická součinnost individualistických a kolektivistických směrů ve všech téměř našich parlamentních většinách a vládách republiky od převratu je podložena shodným cítěním a myšlením o nejkonkrétnějších a nejtypičtějších občanských vztazích. Tu se nám objevuje soukromé vlastnictví ve dvojím zorném úhlu: Je to především instituce tkvící dosud hluboce v lidské přirozenosti, a to nejenom v přirozenosti vlastníků, nýbrž také v přirozenosti nevlastníků, kteří by vlastníky státi se chtěli. Zároveň je však soukromé vlastnictví právní funkce, jejíž existence a vývoj jsou podmíněny jejím souladem s nezbytnostmi lidské společnosti, čili soukromé vlastnictví je zároveň funkcí sociální. § 365 rakouského občanského zákona, který to vyjadřoval, je recipován §em 144 osnovy, který jedná o povinném připuštění vyvlastnění, kde toho obecní zájem žádá. Psychologickou příbuznost účastníků i kritiku soukromého vlastnictví ukazuje nám pěkně dvojí zkušenost. První: Ani ten, kdo radikálně odmítá instituci soukromého vlastnictví, není ochoten dopustit se krádeže, i kdyby si byl jist, že nebude prozrazen, a i kdyby chtěl a mohl užítí odcizené hodnoty k nezištnému a dobročinnému účelu, právě proto, že cítí, že by se tím dostal do konfliktu s vlastní představou o počestnosti. Druhá: Proč se rozsah a velikost soukromého majetku považuje za cosi diskretního a otázka po něm za všetečnou a neslušnou i mezi lidmi a právě mezi lidmi, kteří zásadu soukromého vlastnictví nejhlučněji hlásají? Proč se bez rizika, že budeme považováni za nezvedence, klidně každého zeptáme, kolik má dětí, a proč ne také, kolik má peněz? Tato konvence nemá původ v ničem jiném než v tom, že společnost sama cítí hlubokým instinktem a v samém svědomí, že s majetkem je spojena odpovědnost před nemajetkem a nouzí, odpovědnost, která existuje a cítí se přes to, že společenské a právní řády se jí dosud nepřizpůsobily. Cítí se to však i tam, kde jde o vlastnictví nezakryté a veřejně zapsané, ba tam nejvíce. Bylo řečeno starým: "Země pak nebude prodávána; nebo má jest země a vy jste příchozí a podruzi u mne." Je-li nebo bude-li přes toto slovo Písma a proti němu všechna souše na této zeměkouli zapsána v gruntovních knihách jako majetek jen jedné části těch příchozích a podruhů, co s těmi ostatními? Je problém půdy, ale je právě proto problém bezzemků. Idea půdy je přece idea, tedy odhmotněnost toho nehmotnějšího, a znamená v podstatě myšlení o

---

¹⁶ Srov. stenoprotokoly z 15. schůze Národního shromáždění z 10. 1. 1919 [citováno 12. 12. 2011, 14:00 hod.], dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/015schuz/s015004.htm>.

hmotě, a nabádá nás tedy i ona, i idea půdy, abychom se o těchto věcech dohodli a sjednotili. Zákon půdy není jen zákon toho, co máme, ale také toho, co jsme a v co se všichni obrátíme a navrátíme. A je to tedy i zde stejně jako se soukromým vlastnictvím veškerým: Má-li soukromé vlastnictví, jak to občanský zákoník chce, býtí panstvím člověka nad věcí, musí se jím teprve státi. Dnes je spíše panstvím věcí nad lidmi. (Tak jest!) Ne, co je naše, ale čím jsme my, je velký problém soukromého vlastnictví. (Výborně!)¹⁷

Konečně jako poslední ukázkou jsme vybrali závěr z pojednání prof. Sedláčka O vlastnictví, kterým se symbolicky uzavírá nejen bohaté dílo tohoto významného civilisty, ale v jistém smyslu také působení celé generace právních vědců spojených s první republikou. Práce vznikala za protektorátu a je napsána formou dialogu:

„Svatopluk: Jak chceš však zachrániti lidskou důstojnost pro všechny?

Jaroslav: Nebude to asi možno, aby se našla jednoduchá poučka, která by tuto otázku mohla vyřešiti. Kdo by ji našel, našel by jednoznačnou odpověď, našel by jednoznačné řešení otázky, jaký je poměr jednotlivce a společnosti, což není možné.

Svatopluk: Proč myslíš, že to není možné?

Jaroslav: Jde o základní otázku, která může býtí zodpovězena jedině pravidly lidského jednání, ale tato pravidla podléhají zásadě protikladu, a proto není možno lidským rozumem tuto otázku jednoznačně rozřešiti. Můžeme dospěti jen k tomu, že poznáme, jaké je napětí mezi oběma protichůdnými zásadami.

Svatopluk: Naše schopnost poznávací je tak omezena, ale toto není již naším úkolem. Pamatovati si však musíme, že právní řád není celkem v sebe uzavřeným bez jakéhokoliv vztahu. Právní řád je částí řádu, v němž žijeme. Kdo právními předpisy porušuje tento řád, páše zrovna takový zločin jako ten, kdo se staví proti právním předpisům. Proto mám za to, že není vhodné stavěti společnost a jedince proti sobě, že správné je za to míti, že člověk je tvor společenský, který se nedá oddělití od společnosti, a že společnost nedá se oddělití od jedince. Vše spojuje řád, který určuje jak jedince, tak i společnost. Nám je člověk tvor svobodný a každý člověk je tvor svobodný. Tím se musí zákonodárce řídití, když upravuje vlastnictví.

Jaroslav: Zákonodárci budou tato slova příliš obecná.

Svatopluk: Není účelem naší rozmluvy naléztí způsob moudrého zákona, jen meze možnosti chceme naznačiti. Je snad na čase, abychom uzavřeli naši rozpravu.

---

¹⁷ Srov. stenoprotokoly z 92. schůze Národního shromáždění z 15. 4. 1937 [citováno 12. 12. 2011, 14:00 hod.], dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/092schuz/s092006.htm>.

Jaroslav: Věru je již na čase a prosím tě, abys tak učinil.

Svatopluk: Právní řád upravuje jednání lidí vnějšími prostředky. Právní řád je stupňovitý, takže i jednotlivci mohou být tvůrci právních předpisů a záležitosti bude na soustavě té oné společnosti, zda stát je zařízen více centralisticky či více decentralisticky a podle toho, zda dává jednotlivcům větší či menší možnosti tvorby právních předpisů, při tom musí dbáti, aby lidská důstojnost byla zachována. Jinak právní řád není řádem, nýbrž pravidly, jimiž se řídí násilníci a nikoliv moudří vládcové.

Jaroslav: Nevíme tedy, zda vlastnictví je prospěšné či není.

Svatopluk: V takové šíři na to odpovědět nemůžeme, neboť to by předpokládalo, že máme jednoznačnou odpověď na to, jaký je poměr jedince a společnosti, o tom již víme, že takovým způsobem stanovená otázka je neřešitelná.

Jaroslav: Podle toho chybují stejně, kdož vlastnictví zbožňují, i ti, kdož je proklínají.

Svatopluk: Správně jsi řekl. Pravda není ani na tom, ani na onom konci, pravda je v tom, že úprava vlastnictví záleží [...] na složení té oné společnosti. Stěhovaví pastevcí neznají nějakého vlastnictví půdy. Vnitrozemští národové tíhnou k postátnění půdy, národové přímořští sledují zájmy soukromého vlastnictví, jak nám krásně ukazuje příklad starých Peršanů a Helénů. Nemůžeme říci, ani že měli pravdu Peršané, ani že měli pravdu Helénové. Každý z nich měl svou pravdu, neboť tak i onak lze zachovat rovnováhu mezi jedincem a společností. Lze ji porušit jak individualismem, tak i kolektivismem, zrovna tak oběma proudy je možno naopak zachovat rovnováhu mezi oběma.

Jaroslav: Lehký úkol nedáváš vládcům.

Svatopluk: Cesta moudrého vládce není pohodlná státní silnice, nýbrž úzká stezka mezi dvěma strmými srázy.¹⁸

Bylo by možné uvést řadu dalších ukázek, ale výše uvedené názory můžeme chápat jako reprezentativní. Představitelé právní vědy si byli dobře vědomi, že dochází k výrazným zásahům do ochrany soukromého vlastnictví, ale považovali je v zásadě za prospěšné. Současně však nabádali ke zdrženlivosti, upozorňovali na „omyly a nebezpečí“, snažili se o vyvažování různých radikálních přístupů a o obecně akceptovatelné řešení vztahu jedince a společnosti. I když si každá doba nutně hledá vlastní řešení, některé z meziválečných úvah mohou být stále inspirativní.

---

¹⁸ SEDLÁČEK, Jaromír. *O vlastnictví*. Ed. O. Horák. Olomouc : KTP, 2010, s. LXXVII-LXXIX.

Literature:

- BILOVSKÝ, František. *Základy práva soukromého se zřetelem na potřeby zemědělců a lesníků*. 2. vyd. Brno : Spolek posluchačů zemědělského inženýrství, 1946.
- HORÁČEK, Cyril. *Učebnice národohospodářské politiky*. Sv. II, Politika zemědělská a ostatních druhů prvovýroby. Praha : Všehrad, 1914.
- KADLEC, Karel. Agrární reforma v Československu, Rumunsku a Jugoslávii. *Sborník věd právních a státních*, 1924, roč. 24, s. 233-361.
- KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské*. Díl II. Práva věcná. 3. dopl. vyd. Praha : Knihovna Sborníku věd právních a státních, 1946.
- Týž (ed.). *Zákon o zabrání velkého majetku pozemkového ze dne 16. dubna 1919 č. 215 Sb. z. a n. Zákon rámcový*. Praha : Bursík & Kohout, 1919.
- KREJČÍ, Dobroslav. *Učebnice zemědělské politiky*. Pro potřebu právníků i zemědělců. Sv. I, Úvod o politice vůbec a národohospodářské i zemědělské zvláště – zemědělská politika týkající se půdy. Brno : Čsl. akad. spol. „Právnick“, 1928.
- Týž (ed.). *Zákony o pozemkové reformě s příslušnými nařízeními*. Díl I. Zábor pozemkového majetku. Brno : Barvič & Novotný, 1921.
- MACEK, Josef. *Znárodnění a zlidovění české půdy*. Praha : A. Svěcený, 1918.
- SEDLÁČEK, Jaromír. *Pozemková reforma*. Pět civilistických úvah o záboru velkého majetku pozemkového a o tom, co se zábořem souvisí. Brno : Barvič & Novotný, 1922.
- Týž. *Právní posice rodu knížat z Liechtensteinu a na Liechtensteině podle práva československého*. Sv. I-II. Olomouc : nákl. vl., 1928.
- STIEBER, Miloslav. *Pozemková reforma*. *Právnick*, 1919, roč. 58, s. 177-183, 215-221, 248-257 a 277-290 /Těž zvl. otisk; 1919, 42 s. včetně textu záborového zákona./
- VONDRUŠKA, Edvard (edd.). *Sbírka zákonů a nařízení o pozemkové reformě*. Část I-V. Praha : Státní pozemkový úřad, 1920, 1921, 1923, 1926 a 1932.
- ZIMMERMANN, Michail Arturovič. *Maďarsko a rumunská pozemková reforma*. Bratislava : Obchodná a priemyselná komora, 1928.

Contact – email

onhorak@post.cz